

ТҰРМЫСТЫҚ
ЗОРЛЫҚ-
ЗОМБЫЛЫҚҚА
ЖОЛ
БЕРІЛМЕЙДІ

6-бет

АЛҚЫЗЫЛ
ГҮЛДЕР

8-бет

ЗАН

ZANMEDIA.KZ

газеті

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

✉ zangazet@mail.ru

№30 (3561) 21 сәуір 2023

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

«ЗАҢ ҮСТЕМДІГІ БОЛМАСА, ТҮРАҚТЫЛЫҚ ТА БОЛМАЙДЫ»

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың төрағалығымен еліміздің әлеуметтік-экономикалық даму мәселелері жөнінде кеңейтілген кеңес өтті. Кеңес барысында Мемлекет басшысы еліміздің дамуына жол ашып, кемшіліктерді оңтайтын шешүге байланысты ойымен бөлісіп, жауапты тұлғаларға нақты тапсырмалар жүктеді.

(Соны 2-бетте)

ҰТЫСТАН
ҚҰР
ҚАЛМАҢЫЗ!

Біздің басылымдарға жазылып, ұтысты болынып!
Бастау сыйлық – АЙФОН 14 ПРО

МАКС!

Будан бөлек: Айфонның құлақабы, сағаты, 2 REDMI NOTE 11 Pro ойнатылады. Сондай-ақ, қысқатолқынды пеш, шашкорыш, үтіг сектілдік түрмистік техникалар бар. Бірқатар жүлдегер «Зан» медиа-корпорациясының қолдауымен жарықта шықкан «ШЫТЫРМАН» шығармалар жинағына ие болады.

ҰТЫСКА ҚАТЫСУ
ҰШІН НЕ КЕРЕК?

Ол үшін пошта бөлімшесіне барып:

«Зан газетіне» (индекс – 65921); «Ориди-ческая газета» (индекс – 65928); «Зан» журна-лына (индекс – 75849); («Фемида» журналына (индекс – 75858) жыл соңына дейін жазылып, тубіртектік көшірмесін бізге жолдасаныздар болған!)

Екі басылымға жа-зылғандардың мүмкін-діргі екі есе өседі!

ҰТЫС ИЕГЕРЛЕРІ
28 МАУСЫМ – журналис-тер күні анықталады.

Ал, іске сәт!

ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘҢГІМЕ

Мендігул НОҒАЙБАЕВА,
тарих ғылымдарының кандидаты:

«ТАРИХИ
ЖӘДІГЕРЛЕРДІҢ
ТАҒДЫРЫ
ЕШКІМДІ
АЛАҢДАТПАЙДЫ»

– Мендігул Сағатқызы, Алматы қаласындағы жетекші ғылыми-зерттеу институттары мен жоғары оқу орындары ға-лымаңдарының жақында Алма-ты облысының Қараңдала, Кеген өңірлеріне ғылыми-танымдық экспедициямен барып қайтқанын естідік. Оның құрамында өзіңіз де болыпсыз. Экспедицияның мақса-ты не?

– Қараңдала мен Кеген өңіріндегі «Ұлы даланың ұлы есімдері» деп атала-тын бұл экспедицияны Алматы облысы әкімдігінің Қоғамдық даму орталығы ұйы-мдастырыды. Оның құрамында Ш.Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтының, Ә.Марғұлан атындағы археология институтының, Р.Сулейменов атындағы шығыстану институтының және әл-Фараби атындағы ҚазҰПУ ғалымдары да болды. Экспедицияның мақсаты аталған аймақтардағы тарих-мәдени ескерткіштердің жай-күйін сарапап, аудандардағы қоғамдық көлісімді нығайту. Сапарымыз Қараңдала өңірі деп аталағы қазіргі Ұйыры ауданының аумағынан басталды. Жергілікті жердегі тарихи жадыы сақтайды орындар мұрагат, тарихи-өлкетану мұражайлары, кітапханалар жұмысы мен аудан-дық мәдениет басқармасының атқарып жатқан іс-шараларымен танысу үшін арнайы үақыт берлгеніз.

(Соны 5-бетте)

КЕЛБЕТ

ҚАЗАҚ ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ ӨР АЛТАЙЫ

Саналы ғұмырын хикмет пен даналықта өткізген еліміздің біртуар азаматы, қайраткер қазанаты, ұлагатты ұстаз, айтулы ғалым Жақыпбек Алтайұлы 75-ке толып отыр. Осынау мерейлі тойында ұстаз һақында бірер ой арнау шәкірттік парызым. Ұлттық жоғары мектеп академиясының, академигі, философия ғылымының докторы, профессор, фарабитанушы, қазақ философиясының, негізін қалаушы Жақыпбек АЛТАЕВ бүгінде философияның асқаралы биігіне шығып, кейінгілерді де биікке жетелеп келе жатқан тау тұлға.

Қазығұрттай киелі, әулиелі мекенде дүниеге келген Ж. Алтаев 1966 жылы қазыналы мекенде Қ. Сәтбаев атындағы №1 қазақ орта мектебін бітіреді. Ел өміріне араласып жылға жуық ауылда жұмыс іsteїді, ширығады, есейеді. Жастайынан әдебиетке қызығып, үлкендерге жыр-дастандарды оқып беретін бала Жақыпбектің, әсіресе, халықтың ауыз әдебиеті

мен фольклорына бүйрекі бұрады. Мектеп қабырғасынан-ақ Аристотель мен Платонды оқып, ой құдіретіне деңдеге енген балан жігіт болашақ мамандығын да таңдал койған-тын: не филология, не философия! Филологияя тапсыруға шақ қалып тұрып марқұм экесі Алтайдың батасымен құжаттарын философияға тапсырады. Осылайша, 1967 жылы Өзбек

КСР-індегі В.И. Ленин атындағы Ташкент мемлекеттік университеттінің (қазір Миңза Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті) философия және экономика факультеттінің философия бөліміне оқуға түседі.

Қатарластарынан ересек жан көшбас-шылығымен, қабілеттілігімен назар аударта-ды. Қазақша оқыған балаға ол кездегі орынша сабактар қын тиеді, әрине. Бірақ талалты жас сабактан кейінгі үақытын Әлшер Науай атындағы орталық кітапханада өткізіп, көп ізденіп әбден төсөлді. Л.Е. Гарбер секілді ұстаздардың мектебінен өтіп, М.М.Хайруллаевтардың дәрісін тындағы. 1972 жылы оқуын үздік аяқтаған соң бір жыл Қазығұрт аудандық газетінде тілші болып істеді. Ауыл өмірі, басшылық жай-жапсары, шаруашылық жүргізу ту-

ралы нақты оқиғалардың бел ортасында жүріп білім көкжиегін көнектітті. Қызметтін табысты атқарды. Әлеуметтік-экономикалық өмірдің, шаруашылықтың түрлі саласын бағамдайтын дағды қалыптастырыды. Себілгін дән қалай да өркен жаяды емес пе. Тілшілік қызметтеге мектепте негізі қаланған тіл шұрайын менгергені көдімгідей сеп болды.

Реті келгенде айта кететін болсақ, кең құшағына бәрін сыйырданын философияда жүріп Жақыпбек Алтайұлы бала кездегі қызығушылығы филологияны да айналып өтпеді. Оның әлгінде айтылған тілшілік қызметтінен де, ғалымның кейінгі жүргізген зерттеулерінің бойынан да көрініп тұрды. Ғалым еңбектерінен философия, ауыз әдебиеті мен фольклор байланысын жазбай көреміз. Философия мен филология комбинациясыға ғалым қаламынан туындаған: Фольклордың дүниетанымдық негіздері, Қазақ фольклорының философиясы, Қазақ фольклорының философиялық мәселелерін зерттеу еңбектері осының айғағы.

(Соны 4-бетте)

 БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ,
Қазақстан Республикасының Президенті:

«ЗАҢ ҮСТЕМДІГІ БОЛМАСА, ТҰРАҚТЫЛЫҚТА БОЛМАЙДЫ»

(Соңы. Басы 1-бетте)

— Осында отырган әрбір мемлекеттік қызметші өзіне орасан зор міндеп жүктеліп отырганын сезінуге тиіс. Сіздер мемлекетшіл-реформатор болуарлызың қажет. Реформалардың тұлға мактасы – халықтың емірін жақсарту. Ол үшін тұрғындардың табысын көбейту керек. Жайлай емір сүрүіне жағдай жасап, қауіпсіздігін қамтамасыз ету қажет, – деді Қасым-Жомарт Токаев.

Осы ретте Президент еліміздегі әлеуметтік жағдайын жақсартып, халықтың әл-ауқатын арттыруға негіз болар басымдықтардан атап етті. Ол үшін азық-түлік тауарлары бағасының есүіне жол бермеу, агрономеркесін кешенін дамыту, отандық өндірісті үлғайту аса өзекті. Сонымен бірге, азаматтардың нақты табысын арттыру, байыты макрэкономикалық саясат жүргізу, экономиканы монополиядан арылту, инфрақұрылымында одан әр дамыту жөніндегі жұмысты жаңғырту бойынша ауқымды шараларды қолға алу маңызды. Азаматтардың сапалы медицина мен білімге қол жеткізуін қамтамасыз ету, табысты жұмыс орындарын ашу, сондай-ақ, мемлекеттік басқару ісін жетілдіру де кезек күттірмейді. Осыған орай, жауапты тұлғалар өз жұмыстарында осы мәселелерге екін беруі тиіс.

Президент өз сөзінде дәл қазір шешімін табуы тиіс бірқатар мәселелерді ерекше көрсетті. Әсіресе, «Ірі қасіпкерлер Қазақстанда тапқан табысын басқа жақта емес, өз еліміздің бизнесін дамытуға жұмысанаға азбал. Жұмысын осы талапқа бейімдей алған ірі қасіпкерлер нағыз үлттік бизнес-әліттегі айналады. Халықтың құрметтіне боленіп, мемлекеттік қорғау мен қолдауына ие болады. Сонымен қатар, бізге «қасіпкерлердің жаңа толқыны» керек. Мемлекеттік ресурсына арқа сүйемей, бойындағы да-рыны мен іскерлігі арқылы тұрақты әрі мықты қасіп құра білген «тың күштер қажет» деп Қазақстанда көсіп дөнгелетіп отырган жандарға қозғау салды. Расында, отандық қәсіптің өрлеуі ел дамындағы басты қозғауыш күш. Бірақ, біз-дегі қәсіптің дені алып-сатуға негізделген. Сондықтан алдағы үақытта қасіпкерлерді отандық өндірісті дамытуға ынталандырып, жастанды

бизнес жүргізуге баулыған дұрыс. Бұл жерде де улттік идеология ұмыт қалмауы керек. Өйткені, Отаның сүйген кәсіпкер фана табысын елді көркейтуге жұмысады.

Бұдан бөлек көнесте коммуналдық төлемдерді заңыз өсірмеу, азаматтардың еңбекақысын нарық талабына бейімдеу, жанар-жағар май бағасын тұрақтандыру қажеттігі де на-зардан тыс қалмады. Монополистер тарифті өсіруден коммуналдық инфрақұрылымын ескір-генін жиі сылтау етеді. Бірақ, бағаны өсіруден түсken ақшаның қайда жұмысалғаны бақылау тетігі жоқ. Осыған орай, Президент «Тарифті өсіруден түсken қосымша қаржы тек қана коммуналдық инфрақұрылымды жаңғыртуға жұм-салуы керек. Сондай-ақ, жаңа қуат көздерін іске қосуға және жұмысшылардың жалақысын көтеруге бағытталуы қажет. Сондықтан Үкіметтің қаржының жұмысалуы бақылайтын қатаң амал-тәсілдер енгізуі тапсырылымын» деді.

Енді жанар-жағармайдын бағасын көте-ру арқылы түсken қаржыны алыпсатарлар иемденіп кетпеуі қадағаланады. Қаржы жаңа мұнай-газ жобаларын жүзеге асыруға және мұнай өндеу зауыттарын жаңғыртуға жұмысалуы тиіс. Егер Президент тапсырын бұл тетік іске асса бағаны тұрақтандыруға, халықтың әл-ауқатын арттыруға үлкен сен.

Сонымен бірге, Қасым-Жомарт Кемелұлы жоғарыдағы мәселелердің шешімі заң мен тартілті қатаң сақтауда екенин қадағ айтты. «Зан үстемдігі болмаса, тұрақтылықта болмайды. Ал тұрақтылық жоқ жерде ешқандай даму да болмайды. Сондықтан азаматтармыз заңға бағынуы керек, ал құзырлы органдар заң бұзушылықтың алдын алуға тиіс. Қоғамның қа-үпсіздігін және тұрақтылығын сақтау – мемлекеттің басты міндеті» деген тұжырымын дәл-дігімен келіспеуге болмайды. Біздегі дамудың кенжелеп, реформалардың аяқ асты болуына көбіне-көп азаматтардың құқықтық сауатының кемдігі, басшылардың заңды белден басуы түрткі болатыны жасарын емес.

А.САТЫБАЛДЫ,
«Зан газеті»

 СОТ СӨЙЛЕСІН

СОТ МІНДЕТТЕГЕН ҚАҒИДАЛАР МУЛТИКІЗ САҚТАЛУЫ ТИІС

жағдай туғы-
затын дерек-
тердің алдын
алуға бағыт-
талған.

Сот залын-
да адам тағды-
ры шешіледі,
осы себепті,
процесс ба-
рысында ты-
ныштықтың
сақталуы аса
манызды жайт.
Ешкімнің де-
өздігінен сей-
леуіне, залдан

шығып кетуіне болмайды. Сот отырысына тәрағалық етуішінің өкімдеріне бағыну қатысушылардың барлығына залдан шығару, істі жабық отырыста қарау немесе істі талқылауды кейінге қалдыру мүмкіндігі заңмен нактыланған. Процеске қа-
тысушы сотқа құрметтеме-
шүлік танытқан жағдайда, оған осы кодекстің 120-бабына
сай, әкімшілік жаза қолдану
қарастырылған. Жаза қолда-
нылатының судья сот шешімін
қабылдауда кетпей тұрып жа-
риялайды. Бірақ, әкімшілік құқық бұзушылық белгілері
болған жағдайда сот қаулы-
сы шығарылған, тиісті адамға
үш жұмыс күні ішінде тапсы-
рылады. Бұған қоса қаулы
растайтын материалдармен
бірге прокурорға сотқа дейінгі іс жүргізуді үйімдістіру
үшін жолданады. Қаулыға он
күн ішінде шағым келтіруге
болады.

Тәуелсіздігіміздің тұғы-
рын бекітіп, мемлекеттігімізді
нұғайтқан саланың бірі – сот
десек, заң үстемдігін берік ор-
натуға үшінші билікпен бірге
жапы жүртшылық та атса-
лысулары керек. Сонда фана
діттеген межеге жете аламыз.

Ал, заң азаматтық про-
цесс барысында бұзылса, Аза-
маттық процестің кодекстің
188-бабымен көрсетілгендей,
сот отырысында тәртіп
бұзышыға алдымен ескерту
жасалады. Тәртіп бұзы әрекетін
қайталаса сот үйғарымымен
талқылауға мүлде қатысты-

Қанат ЕРМЕКОВ,
Жетісу аудандық
сотының судьясы
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

 КОНФЕРЕНЦИЯ

АЗАПТАУҒА ҚАРСЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕНИҢ ТИІМДІЛІГІ ЗОР

Алматыда «Азаптау мен қатыгездікін алдын алу: халықаралық және европалық стандарттар және озық тәжірибе» тақырыбында Орталық Азия елдері үшін халықаралық конференция етті. Оны Еуропа Кеңесі ҚР Президентінің жаһындағы Адам құқықтары жөніндегі комиссия, ҚР Бас прокуратурасы ҚР Адам құқықтары жөніндегі үкілмен бірлесіп үйімдістірді.

ҚР Президентінің жаһындағы Адам құқықтары жөніндегі комиссия төрағасы Игорь Роговтың айтуыша, Мемлекет басшысы қызырлы органдарға елдері азаптау мен қатыгездікі толық жоғо міндеттің қойып, оның алдын алатын тәсіл жүйелі болу керектігін тапсырды.

— Бірінші кезекте алдыныңа үйімдістірді, Орталық Азиядағы әріптестерден халықаралық тәжірибе қандай деген сұрақ қойылған. Сондықтан Еуропа Кеңесіне жүгіндік. Онда көптеген құрылым бар. Олар бір іс-шара еткізей, тек европалық емес баса өлдерден де сарапшыларды жинаїк деді. Ол біздін та-
ралымыздан қолдау тапты. Мұнда сондай-ақ, ақпарат қана алынып қоймай, оның енгізу мен іске асыру жолы да қарастырылады, – деді И.Рогов.

Бас прокурор Берік Асылов болса, Қазақстаның БҮҮ-ның Азаптауға қарсы конвенцияна қосылғаны, қазір оның фа-
культативтік жағы қарастырылып жатқанын тілге тиесінде. Үлттік превматизм институты құрылғанын, ол адам құқықтары жөніндегі мәселені қарастырының айтып, азаптауға қарсы жауапкершілік қатытайтып, қылымы жасаған адамдарды жауапкершілікten босатуға тыйым салынғанына назар аудартты. Ал азаптау құрбандағына 30-50 АЕК мөлшерінде етемақы төленбек.

— Президент тапсырмасы бойынша прокуратура органдарына азаптауға қатысты іс-құмыл жөніндегі жүйелі тәсілдер енгізілді. Азаптау қылымының прокурорлар фана зерттейді, тергейді. Осыған қатысты Стамбул хаттамасынан ережелері негізінде қажетті нұқсаулық, пен әдістеме әзірленді. Онда қа-
үпсіздік шараларын қамтамасыз ету, тергеу шараларын жүргізу және сараптамалар тағайындау мен сұраулар аудын еткізу көзделеді. Жыл басынан бері прокурорлар өндірісінде азаптау жөніндегі 220 қылымың іс қаралды. Оның ішінде ҰҚҚ қызыметкерлеріне қатысты 5 іс сотқа жіберілді. Сонымен қатар, занна-

«Бізге берілген мүмкіндік Қазақстанның ашықтығын көрсетеді. Біз Еуропа Кеңесінің ынтымактық бағдарламаларын тереңдептиңде де өз алғысымызды айтамыз. Өнердегі 5 елден келген қонақтарды көргенімі қуанып отырмын. Бұл конференция Еуропа Кеңесінің қолдауымен құқық үстемдігін қамтамасыз ету бағдарламасы шенбериnde үйімдістірілген. Серіктестік қатынастарды жағаралайымыз. Еуропадан келген делегацияға да алғыс айтамын. Осы бағдарламаны іске асыруға өз үлесін қосып жатыр. Бұл мәселе әлі де әзек-тілігін жойған жоқ. Бәріміз заң үстемдігін, демократияны сақтауға, құқық үстемдігін сақтауға тырысып жатырыз. 2022 жылы Қазақстан мен Қыргызстанда бірқатар жұмыс жүргізілді. Әйелдерге қатысты зорлық ынтымалықтарын аударып, олардың ауындағы қылымынан жағылданады. Екі ел азаптаудың алдын алу бойынша Будапештегі конвенцияға қосылып жатыр. Біз әр үақытта қолыштымызды беруге дайынбыз», – деді Еуропа Кеңесінің ынтымактық бағдарламаларын үйлестіру жөніндегі директоры Клаус Нойкирх.

Ерлік ЕРЖАҢҰЛЫ,
«Зан газеті»

 БАФДАР

ҚӨШБАСШЫЛАР - ЖАСТАРҒА ҮЛГІ

Жағары оқу орындарында тәжірибелі мамандарды жұмысқа тарту үрдісі қалыптастып келеді. Мамандық бойынша алған теориялық білімді тәжірибелен үштасырудың көсіп иелерінің, көмегі көп. Сондықтан, әл-Фараби атындағы Қаз-ҰУ-дың, заң, фақультетінде де құқық қорғау, заң, саласында еңбегі бар, білімі мен білігін ел мойындаған, мамандығының мақтандышина айналған тұлғаларды дәріс оқуға шақыру дәстүрі қалыптасты.

Мысалы, студенттер Қыргызстанның бұрынғы Президенті Асқар Ақаевтың дәрісін тындалап, мемлекет басқаруда, заңнамалар жасауда үлкен тәжірибесі бар тұлғаға өз саулаларын қойып, лебізін естеге мүмкіндік алды. Асқар Ақаев жастармен кездесуға тыңылдықты дайындалып, көпшілік қызықтыратын тақырыптар бойынша келелі әңгіме өрбітті. Әсіресе, студенттерді ел басқарудағы зандардың рөлі, құқықтық сау-
аттылықтың маңызы қызықтырылды.

Сондай-ақ, университеттеге арнаулы келген Жағары Сот судьялары Абай Рахметулин мен Елена Максютаның дәрістері де студенттердің көнілінен шықты. Абай Жамбылұлы бірнеше облыстық сотқа тәраға болған, судьялық жағдайда сот жағары, тәжірибесі кемел жаның үшін. Қазақстандық соттың дамуына сүбелі үлес

МЭСЕЛЕ

Балага ата-анадан қамқор, ата-анадан жақын ешкім жоқ. Ал, олардың бала үшін қастерлі сана-латын шағын «Отанды» бұзуы – үлкен қасірет. Мұндай сынақтан кез келген баланың психикасы бұзылып, терең күйзелісті бастан кешіретіні тағы бар. Осы ретте, ата-ана жеке басараздығынан ғөрі, өз перзенттерінің рухани көңіл-күйін алдыңғы орынға шыгарғаны аблаз.

АЖЫРАСУ - АТА-АНАФА СЫНАҚ, БАЛАФА - СТРЕСС

**Дария САЙЛАУ,
«Право» қоғамдық
корының психологы**

Отбасындағы ажырасу мәселесін кең ауқымда қарастырған авторлардың бірі С.Седельников «ажырасу жағдайында адам ішкі психологиялық әлеміндегі тұрақсыздығымен қатар, әлеуметтік тұрғыдан да, мысалы, қарым-қатынас формасында, белсенді іс-әрекет барысында да тұрақсыздық көрсетеді» – дейді. Ажырасуға шешім қабылдаған атаана жағдайды жан-жақты қарап, ең алдымен өзара келісімге келу қажет. Келісімге келе алмаған жағдайда отбасылық психологтардың көмегіне жүгінуге тиіс. Ажырасқан соң екінші ата-ана баланың өмірінен бірден жоқ болып кетпегені дұрыс. Бұл – бала үшін үлкен стресс. Балаға ата-ананың ажырасып жатқандығын үлкен дайындықпен ашық айту керек. Ер мен әйел ажырасса да,

балаға әрқашан әке болып қала-тындығын түсіндіріп, дұрыс жеткізу манызды. Дегенмен, қоғамда туған балаларынан бас тартып кететін әкелер жетерлік. Бұндай жағдайда бала психикасының бұзылмауы үшін арнағы мамандардың көмегіне жүгінген жән. Кәмелетке толмаған-дардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданараптық сотында «Право» қоғамдық қорының психологиялық пен медиатор мамандары көмек көрсететін кабинет ашылды. Өзара келісімге келе алмаған ата-аналар ажырасқан соң балаларын көру тәртібін, тұрғылықты жерін анықтау үшін сотқа жүгінеді. Психологтар балалармен жұмыс жасап, ішкі дүниесін анықтайды. Ажырасқан соң анасы не әкесі екінші тараپқа балаларын көрсеткісі келмейтін кездер болады. Осылай ата-анасы ажырасамыз деп, өздерімен өздері әлекке түсіп жүргенде бала бір шетте қалып, қандай күйге түседі? Ата-анасы ажырасқан соң балаларда өкпелеу, агрессия, жанжалға бейімдік, тамақ ішпеу, сабактан қалу секілді қарсылық әрекеттер басталады. Ажырасудың зардабын тартатын балалар – жасөспірім шақтағы жеткішектер. Үл балалардан гөрі қыз балалар ата-анасының ажырасқаны үшін ұзақ үақыт бойы депрессияда жүреді. Одан бөлек, ата-анасы ұрсысып қалғанда көп балалар татуластыруға тырысып жатады. Ажырасу осы талпыныстарының нәтижесіз болғандығын көрсетеді. Еңбегі еш кеткен бала сол себепті де депрессияға түсуге бейім. Көбінесе ата-ана баласын артық уайымнан көрғау үшін ажырасатын-

дарын соңғы кезеңге дейін жасырады. Ол дұрыс емес. Үлкендердің шешімі жайлар балаларға басынан айту қажет. Баланың қалаған кезде әкесімен де, анасымен де кездесе алатынын, тек ата-анасы енді бірге тұрмайтындығын түсіндіру қажет. Бала бұл процесті жеңіл өткізуі үшін әкесімен де, анасымен де максималды жақсы қарым-қатынас сақтауы қажет. Бастауыш мектеп жасындағы (6-12) балалар үшін ата-анасының ажырасуы ең қыын жас. Себебі, олар біртұтас отбасы болған кездегі жақсы үақыттарды көбірек есте сақтағысы келеді. Бұл жастағы балалардан ата-анасы келесі сұрақтарды естүі мүмкін: «Мен не істедім?», «Бұл менің кінәмнан ба?», «Мен жақсы бала болам деп уәде беремін?», «Әкем/анам мені енді жақсы көрмей ме?». Бұл сұрақтардың барлығы баланы толғандырады. Бұл сезімдер баланы ұзақ мерзімді немесе қысқа мерзімді депрессияға әкелуі мүмкін.

Жасөспірім шақтағы балалар ажырасуды немесе ажырасуға әкеletін негізгі сезімдерді түсіну мүмкін. Жасөспірімдер көбінесе өзімшіл, бірақ бастауыш жастағы балалардан айырмашылығы, олардың әлемін әдетте үйден тыс өмірінің айналасында болады. Сондықтан олар ата-анасының оларға деген сүйіспеншілігіне күмәнданбайды. Жалпы алғанда, қабылдауы оңайырақ. Бірақ жасөспірім ойлау жүйесі толық жетілмеген бала. Қандай жағдай болса да кез келген жастағы баламен ата-ана ашық сөйлесу қажет. Ажырасу кімге болса да оңай емес, отбасының барлық мүшесіне өзінің кері асерін сезізді тиғізелі.

Қазақстанда қазіргі таңда қазақ тілін оқытудың 6 деңгейі жұмыс істейді. Ал алған білімдерін бағалау еуропалық стандарттар деңгейіне сәйкестендірілген.

ҚАЗАҚ ТІЛІН МЕНГЕРУ СТАНДАРТЫ ЖАҚСАРАДЫ

Сауда және интеграция министрлігі Техникалық реттеу және метрология комитетінің Қазақстан стандарттау және метрология институтының (ҚазСтандарт) хабарлауынша, биыл бірқатар ұлттық стандарттарды қайта қарастыру жоспарланып отыр. Олар: «Қазақ шеліктерін (құнделікті-тұрмыстық сөйлеуден ресми-іскерлік, көркем-әдеби стильге дейін) қамтиды және деңгейлер мазмұны мен тілді менгеруге қойылатын талаптарға байланысты әдіснамалық ғылымның теориясы мен практикасы негізінде топтастырылған.

тілін менгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Қарапайым деңгей. Жалпы менгеру»; «Қазақ тілін менгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Базалық деңгей. Жалпы менгеру»; «Қазақ тілін менгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Орта деңгей. Жалпы менгеру»; «Қазақ тілін менгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Ортадан жоғары деңгей. Жалпы менгеру»; «Қазақ тілін менгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Жоғары деңгей. Жалпы менгеру» КР СТ-дара. Әзірленіп жатқан стандарттардың жобалары жария талқылау үшін ҚазСтандарттың ресми сайтында орналастырыладын болады.

Ұлттық стандарттар тіл үйренуші адамның қазақ тілін қай деңгейде менгергенін және оның коммуникативтік-тілдік құзыреттілігінің қандай дәрежеде қалыптасқанын анықтауға және бағалауға толық мүмкіндік береді. Мемлекеттік тілді кеңінен қолдануды қамтамасыз ететін дәйекті тіл саясаты мен тіл құрылымының негізгі мақсаттарының бірі ретінде мемлекеттік тілді оқыту әдістемесін жетілдіруге және стандарттауға ерекше назар аударылатын болады. Ұлттық стандарттардың мазмұны қазақ тілінің табиғи, лингвомәдени және стандарттың өзгешеліктерінен қалыптасқан болады.

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Зан газеті»

КӨКЕЙКЕСТИ

ЕСІРТКІ САНАНЫ УЛАЙДЫ

Нашақорлықта қарсы күрес күрделі мәселе. Нашақорлық – қоғамды толғандыратын ең өзекті әлеуметтік мәселелердің бірі, ал ең қауіпті қылмыстардың бірі – есірткі заттарын сату. Өйткені, қоғамымызда бұл зиянды затқа құмарлық танытушылар саны күн санап қобеюде. Адам деңсаулығын құртып, сананы улайтын аталмаш затқа әсіресе, жастар мен жас балалардың әуес болуы үлкен алаңдаушылық түркіздеме.

Біздің еліміз халықаралық есірткіге қарсы көптереген жобаларға қатысады, елде халықаралық операцияларды ұйымдастыру, транзит арналарын жою және трансұлттық қылмыстық топтардың жолын кесу үшін құқықтық құралдар жасалды. Құқық қорғау органдары осы зұлымдықтың таралуына қарсы тиімді күресті

ұйымдастырудың дәйекті шаралар қабылдауда. Қазақстан аумағына жаңа, оның ішінде ете күшті әсер ететін есірткілердің әкелінуі аландатады. Олардың біреуі – психотроптық заттардың жаңа синтетикалық аналогтары – синтетикалық каннабиноидтар. Шегетін қоспалар ароматикалық құрал түрінде көбінесе интернет-магазиндер арқылы сатылады. Шегетін қоспалардың дайындау тәсілі – құргақ шөптерді химиялық заттар, ароматизаторлар, витаминдер және синтетикалық каннабиноидтармен малтып дайындауды. Қазіргі таңда 160-тан жоғары синтетикалық каннабиноидтар түрлері белгілі және жаңа түрлерінің сантауи үшін деңгээлде.

Есірткілердің заңсыз айналымы саласында жағдайдың нашарлауы қоғамға қауіп төндірді.

Мәселен, Б. деген азамат 2020 жылдың сәуір айында Атырау қаласының сырттында екі полиэтилен пакетке салынған аса ірі мөлшердегі кептірлген марихуананы тауып алып, қасақана, пайдақорлық ниетпен, оларды өткізу мақсатында, зансыз сақтаған. 02.04.2020 жылы сағат 17.00 шамасында Б. аталған есірткізаттарды А-ның басқаруындағы «Тойота Камри» маркалы автокөлігімен Атырау қаласына тасымалдан бара жатқанда полиция қызметкерлері үстеган.

облысы бойынша департаментінің қызметкерлері ұстаған. Құдіктілерді Атырау облыстық ауруханасына апарып, компьютерлік тамографиядан өткізген. Олардың асқазандары мен ішектерінде бөтен заттардың бары анықталғаннан кейін, облыстық аурухана дәрігерлерінің қомегімен тазалау процедуラлары жүргізілген. Ж.-ның тік ішегінен 19 дана, Ж.-ның тік ішегінен 64 дана, Ф.-ның тік ішегінен 59 дана полиэтилен пакетіне салынған героин есірткі заты алынған. Сотта бұл тұлғалардың кінелары дәлелденіп, ұзақ мерзімге

Сонымен қатар, жастар мен мектеп оқушылары арасында синтетикалық есірткі көп тараған. Мысалы, 16 жастағы мектеп оқушысы үялы телефонымен «OLX» әлеуметтік желісі арқылы «TOXA» атты қолданушы шығарған «Куръер» деген жұмыс жарнамасын көріп, сол мессенджер арқылы «TOXA» атты қолданушымен сөйлескен. Ол қолданушы басқа мемлекетте отырып, мектеп оқушысына заңмен тыбым салынған «Мефедрон» синтетикалық психотроптық заттарды Атырау қаласының аумағында кез келген жерлерге жасырып, координаттарын және фотоларын оған жіберу

керек екендігін, сол жұмысы үшін оған 10 мың теңгеге дейін жалақы төлейтіндігін айтып, жас баланың қызығушылығын ояткан.

Бұл мың істің арасындағы тек бірнеше ғана мысал. Нашақор-лықтың қофам дертіне айналғаны соншалық, қылмыстық қудалау органдарында нашақорлық қылмысы күн сайын тіркелуде. Кептірілген шөптен, синтетикалық заттар және олардың пре-курсорларын жеке пайдалану және оларды тарату жастардың арасында кеңінен таралып, оңай ақша табудың көзі болып отыр.

ақша табудың көзі болып отыр.
Осыған орай, жастар арасында
нашақорлықтың алдын алу жұ-
мыстарын көбірек жүргізіп, әрбір
ата-ана үйіндегі баласына бұл
дерпттің өзектілігі мен арты қандай
жамандыққа алып келетіндігін
түсіндіруі тиіс. Есірткі қылмысынға

қарсы іс-қымыл басқармалары
калық денсаулық орталығымен»
отырып, мектептерді, оқу орында-
ї, халық көп жиналатын орындарда
ы салауатты өмір салтын ұстануға
есірткі затына жақындау жөнін-
лар өткізілуі қажет. Мектептерде
ордың оқу бағдарламаларына арнайы
ық тәрбие» сафаттары қосылып, бұл
трафа тәжірибелі практик-зангерлер
лып, өсіп келе жатқан балалардың
а нашақорлық пен есірткі бизнесіне
үрес стратегиясына әлеуметтік им-
ти қалыптастыру үшін жұмыс жасау

мен қатар, мектептер мен оқу орын-тексеру жұмыстарын жүргізіп, на-кәңқа бейім, қызығушылығы барларды қажет деп есептеймін. Бұндай әре-астарды жаман қылыштан арашалап, ері өз қолдарында екендігін сездіруге тәжірибелі.

**Тыныштық НУРИМОВА,
Атырау облысының қылмыстық істер
жөніндегі мамандандырылған
ауданааралық сотының судьясы**

МӘСЕЛЕ

ТҮРМЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ ЖОЛ БЕРІЛМЕЙДІ

**ТЫНЫМСЫЗ ТІРАЛКЕ ТҮЙІНІ ТАРҚАМАЙ
ТҮРГАН МӘСЕЛЕНИҢ БІРІ – ТҮРМЫСТЫҚ ЗОР-
ЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ. ОЛ БҮТІНГІ ҚОҒАМНЫҢ
БАСТЫ ДЕРТІ.**

Алматы облысы Талғар ауданы прокуратурасының мәліметінше, аудан бойынша орын алған тұрмыстық зорлық-зомбылық оқиғалары негізінде соңғы 3 жылда 1464 адамға қатысты әкімшілік қорғаңыс бүйректары шығарылған. Олардың 596-сы – 2021 жылы, 712-сы – 2022 жылы орын алса, 156 оқиға 2023 жылы тіркелген. Ал мәселеде мәмілеке көле алмай әкімшілік құқықбұзушылық бойынша қамауға алынғандар саны 70-ке жеткен (2021 жылы – 38, 2022 жылы – 25, 2023 жылы – 7). Атальған кодекстің 73-бапымен 962 адамға әкімшілік жауапкершілікке тарту жасалының қолданылған. Оның 496-сы – 2021 жылы, 396-сы – 2022 жылы, 70-і – 2023 жылы тір-

келген. Бұлардың ішінде 11 тұлға (2021 жылы – 6, 2022 жылы – 5, 2023 жылы – 0) екінші рет әкімшілік жауапкершілікке тартылып отыр.

Бас прокуратура жаңындағы Құқық қорғау академиясының жетекші ғылыми қызметкері Т.Түсін пен Бас прокуратура жаңындағы Құқық қорғау академиясының жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру институтының Жалпы заң пәндері қафедрасының доценті Ә. Қуатованың сезіне сүйенсек, «Отбасылық-тұрмыстық құқық бұзушылықтар әкімшілік заңнаманың салыстырмалы жеңілдігі себебінен емес, қолтеген жағдайларда басқа факторлар мен жағдайлардың әсерінен жасалады (тәрбие, өзара қарым-қатынас, сыйластық деңгей, екеу-

ара реніш-жанжалдар, неке адалдығын сақтамау және т.б.). Басқа себептерге қолайсыз әлеуметтік-экономикалық факторлар (жұмысыздық, темен табыс деңгейі, тұрғын үйдің болмауы, кредиттер және т.б.) жатады».

Қылмыстық кодексте (108, 109 6.6.) жеңіл деңе жаракаты үшін – 60, үрпі-согу үшін – 45 қунге дейін қамауға алу қарастырылған. Бұлардың қатарында жасаған қылмысының ауыр-жеңіліне қарай айыппул салып, тузеу жұмыстарына тарту да бар. Алайда, бұл жазасын етегеннің бәрі қылмысының қайталамайды деңгеге кепіл бола алмайды. Сондықтан ең әуелі адами қарым-қатыстарды жолға қойып, халықтың құқықтық білімі мен мәдениеті, әлеуметтік-экономикалық әлеуеті көтерілмейнше, атальған мәселелердің түбегінде шешіліу екітадай екені айтпаса да түсінікті.

Ендеше, кой үстіне бозторғай жұмырткалаған заманды – Асан қайыры аңсаған Жерүйкіты әлі қаша күтеріміздің кім білсін?! Бір анығы – адамдар арасындағы мейірімділік, қамқорлық, бауырмалдық деген секілді адами қасиеттердің орнын көп жағдайда агрессиялық қарым-қатынас алмастырылған мына қоғамдаң заң қатайып, талап қүшімнен сұйықтадың саны азаяды дегенге сену қын.

Бірақ бұл отбасылық және тұрмыстық зорлық-зомбылықта қатысты мәселелерге аудандық құзыры орындар көз жұмып қарап отыр деңгенді білдірмейді. Мәселен, Талғар ауданы прокуратурының бастамасымен полиция қызметкерлері аз қамтыйған отбасылардың мекенжайларына барып, оларға құқықтық кеңестер беріп, мәрзімді бақылау-тексеру жұмыстарын

тұрақты жүргізіп келеді. Нәтижесінде 67 қолайсыз отбасы анықталған. Өкініштісі, осындаіт отбасыларда зардал шеккендер арасында кәмелетке толмаған балаар бар. Оларға құқықтық және деңсаулық сактау саласында көмек көрсетіліп, арнау хаттамалар толтырылып үзілдетті органдарға жолданған. Атальған санатқа жатқызылған азamatтардың өзекті мәселелерін шешу мақсатында ағымдағы жылдың 31 наурызында ведомствоаралық кеңес отырысы еткен. Қабылданған шешім бойынша жүргізіліп жатқан жұмыстың бастапқы нәтижелерімен 10 бала кәмелетке толмағандарды бейімдеу орталығына ауыстырылып және мүгедектігі бар 2 балаға медициналық көмек көрсетілген. Бұл бағыттағы жұмыстар алдағы үақытта да жалғаса береді.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық тек құзырылы органдарға емес, қоғам болып күресетін індеп. Жастанынан зорлық-зомбылықтың құрбанына айналған немесе сондай келенсіз оқиғаларға ерікті-еріксіз түрде күә болған жасөспірімдердің алдағы өмірі мен деңсаулығы туралы әңгіме өз алдына бір тәбе. Олардың психологиялық мінез-құлықтарында пайда болған ауытқышылардың орнын немен толтыруға болады? «Тәрбие – талбасынан» дейтін қазақы болмыс қайда қалды? Осы орайда Шерхан Мұртазаның «Араны ашылған қыран не аңды алады, не аңышының өзін алады» деген атап сөзі еріксіз ойға оралады. Астарына үңілсөзін алатап ақиқаттың анығына көз жеткізу қын емес.

**Жаңбота
СҰЛТАНМҰРАТҚЫЗЫ
ТАЛҒАР ҚАЛАСЫ**

Сіз не дейсіз?

**Құралай жұмақанқызы,
Талғар ауданындағы «Жанұя» отбасына
қолдау көрсету орталығының директоры:**

**«Біздің мақсат –
қыын жағдайға тап
болғандарға қолдау көрсету»**

Біздің басты мақсат – әлеуметтік аз қамтылған, қыын жағдайларға тап болған отбасыларды қолдау бойынша құқықтық, психологиялық және әлеуметтік кеңестер беру, арнаулы әлеуметтік қызметтердің көрсету. Мұмкіндігінше ондай отбасылардың омір суру сапасын жақсарту және Талғар ауданында тұратын тұрмыс тауқыметін тартқан қопбалалы және жағалызбасти аналардың қын жағдайлардың еңсеруде ынтасты арттыру. Осынан байланысты орталық мынадай қызмет тұрларін жүзеге асырады: шұғыл әлеуметтік қорғау мен көмекке оте мұқтаж адамдарды мемлекеттік органдармен және қоғамдық бірлестіктермен бірлесе отырып анықтау; көрсетілетін қызметтерді алушыларды әлеуметтік оңалту, олардың азаматтық, мүлкітік және өзге де құқықтарын қайта қалпына келтіру мәселелерін шешу үшін жергерліктердің атқарушы органдармен, білім беру, деңсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау, ішкі істер,

әділет органдарымен, үкіметтік емес үйымдармен бірлесіп іс-қимыл жасау.

Қазір отбасын қолдау орталығы Талғар ауданы аулагындағы құзырылған қорғау жағдайдағы мемлекеттік органдармен, атап айтқанда: ішкі істер, орталық аурухана, білім болімі мен ішкі саясат және орталық мешіт имамдары, қоғамдық көлісім және аналар кеңесі қоғамдық бірлестіктерімен бірлесіп жұмыс істеуге бағытталған меморандумға қол жеткізу жұмыстарын жүргізіп жасатырыз. Бұгіндегі аудан бойынша тұрмыстық қын жағдайға тап болған 26 отбасы анықталған. Барлық мәселенің жілікке тізін отыруға үақыт жеттес, бірақ мұндай жағдайға тап болған ересектер мен балаларды осы қоғамның бір мүшесі ретінде омірдегі орнын таба алмадарың түрлі тұрмыстық қылмыстарды жасауға деген бейімділікінде жоғары. Қалдары да ауыр. Соныңтан оларды шетқақпайтамай, қатарға қосуға атсалысуынан көрек дегенде есептеймін. Ал енді мұндай көмекке қонбейтіндермен атап сөзіліп, орындар айналысады.

Назым БАЙДІЛДА, психологиялық:

«Фаббинг пен буллинг арасы»

– Қазіргі үақытта балалар арасындағы психологиялық ахуалдың күн санат қындан бара жатқаны жасырын емес. Оған мындаған мысал бар. Бұл да

тұрмыстық зорлық-зомбылықтың көрсетуінде басты көрсеткіштерінің біріне айналған. «Әлімжектік жасап, оны видеокамераларга түсіріп алып мақтап ретінде немесе қорланған баланы одан ары мазақ етү мақсатында әлеуметтік желділікке салатындар көбейді. Сәйкесінше мұндай жағдайға төз алмажан балалар арасында сүйидтік жағдайлар саны да артып барады. Үнемі смартфонда, компютерде отыратын балалардың психологиялық жағдайыны тым ауыр. Олар оте агрессиеті болып остан келео. Мұның алғын алып, тоқтау қоймасақ, артында улкен өкініш тұрғынан аңару қын емес. Телефонға тәуелділік «фаббинг» деп атала, бүгіндегі таңда жасасып тірімдер арасында жиһіләп кеткен зорлық-зомбылық жағдайларға байланысты «буллинг» деген термин күнделікті қолданысқа сізіп кетті.

Қарапайым тілмен айтқанда, буллинг – адамның өзегеге физикалық және психологиялық күн көрсетуі, қорлауды атап сөз. Мұндай жағдайлар жағдайында мектемпесінде жасындағылар арасында жиһіләп көнішті. Мұның заңмен гана реттей алмаймыз. «Бұлак басынан тұнады» деген бар. Сондыктан писихологиялық өзегеге физикалық және психологиялық күн көрсетуінде күн көрсеткіштерінде көз жеткізу қыран да мінездіктердің алдағы өмірі мен деңсаулығы туралы әңгіме өз алдына бір тәбе. Олардың психологиялық мінез-құлықтарында пайда болған ауытқышылардың орнын немен толтыруға болады? «Тәрбие – талбасынан» дейтін қазақы болмыс қайда қалды? Осы орайда Шерхан Мұртазаның «Араны ашылған қыран не аңды алады, не аңышының өзін алады» деген атап сөзі еріксіз ойға оралады. Астарына үңілсөзін алатап ақиқаттың анығына көз жеткізу қын емес.

ҚАУІПСІЗ ЕЛ

ҚАРУ ТАПСЫРЫП ҚАРЖЫ АЛ!

Алматы облысында жаңа акция басталды. Акция негізінде енді тұрғындар атвасынан өркіті түрде тапсыра алады.

Республика бойынша басталған науқан ел аумағында қарқынды қолға алынып жатыр.

кез келген аумақтық полиция органына жүргінсе болады. «Ерікті түрде тапсырылған қару үшін төлем сомасы оның түріне, техникалық жағдайына байланысты және әр бірлік үшін 6-100 айлық есептік көрсеткіш (1 АЕК-3450 тенге) аралығында жасалады. Мысалға, иір ойықты автомат қаруын 100 АЕК-ке дейін ақша ала алады. Осында соманың төң жартысы шолақ мылтықтар мен карабиндер

үшін төлену мүмкін», – деген хабарлайды Алматы облыстық Полиция департаментінің баспасаң қызметі. Бұл ретте, төлем мөлшерін арнауы комиссия белгілейді.

ІІМ-дегі арнауы брифингте Әкімшілік полиция комитеті Қару айналымын бақылау болімінің бастығы Асылбек Үйдіров мемлекеттік тапсырылған қаруарлардың қалай бағаланатынын мәлімдеді. «Әтем-акы әмбаселеріне келетін болсак, қаруды ез еркімен тапсырынан үшін төлемдер мөлшерін олардың түріне, техникалық күй-жайына байланысты әр бірлік үшін 34 мынса 345 мынса дейін болады. Сыйакы көлемін әр облыстық, қалалық және аудандық полиция органдарында қырылатын комиссиялар белгілейді», – деді.

Төлемдер мөлшерін айқындау кезінде комиссия қарудың техникалық жай-күйін ескереді және тиісті санатқа бөлінеді. Олар барлығы 3 санатқа бөлінеді. Соған қарай төлем жүргізіледі. Сыйакы төлеу мерзімі – 1 ай ішінде орындалады.

М. ҚАЛИ

ПӘРМЕН

Алматы облысы прокуратурасы газ беру жүйесіндегі біраз заңсыздықтың жолын кесті. Прокуратура тексерісінің нәтижесінде Шамалған, Жандосов, Шалқар, Енбекши, Үштерек, Құмарал, Тұрар МТФ және Арай, Аянат, Дархан, Баркөл бау-бақша қоғамдастының тұрғындарына газ тарифі төмендетілді.

ПРОКУРАТУРА ЗАҢСЫЗДЫҚҚА ТОСҚАУЫЛ ҚОЙДЫ

Атальған өнір халқы «Сигма-ГАЗ»

ЖШС-

ТҮЙТКІЛ

Тұрмыстық зорлық-зомбылық қоғам дөртіне айналып бара-ды. Себебі, сот тәжірибесінде мұндай істер жиі қаралуда. БАҚ пен әлеуметтік желілерден де отбасылық зорлықтың құрбан-дары туралы жиі естіміз.

ӘЛІМЖЕТТІК КӨРГЕНДЕР АЗАЙМАЙ ТҮР

Тұрмыстық зорлық-зомбылық дегеніміз отбасылық қатынастар аясында бір адамның басқаға қа-тысты дене зардабын және пси-хикалық зардап көлтіретін немесе көлтіру қаупі бар қасақана әрекеті. Мәселең, өткен жыл Ақтау қаласы-ның әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған со-тында ӘКБТК-нің 73-бабынен 120 іс қаралып, 24 тұлғаға есерту беріліп, 2 тұлғаға айыппұл салынып, 11 тұлғаға ескерту беріліп, 4 тұлға әкімшілік қамаққа алынған. Ал, биылғы 3 айда 38 іс түсіп, 5 тұлғаға ескерту беріліп, 4 тұлға әкімшілік қамаққа алынған.

Жалпы, елімізде тұрмыстық зорлық-зомбылықтан жәбер көрсетіндердің басым көшілігі әйелдер мен балалар. Тіпті, соңғы жылдары тұрмыстық әлімжеттік көрген нәзік жандылардың көрсеткіші 25 пайыздан асқан. Осы орайда, ЮНИ-СЕФ пен Қазақстан арасындағы біркен зерттеуге назар салсақ, ересектердің 75 пайызы балаларды тәрбиелу мақсатында күш көрсететін жазылған, енді біразы балабақшада зәбір көреді екен. Мектеп оқушыларының шүтеш екісі қатарластарынан не ұстаздар тарапынан кемсітүге ұшырайтыны анықталған.

Елімізде тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін жауапкершілік Әкімшілік құқықбұзушылық туралы кодекстің 10-тарауына сай реттеледі. Ал, док көрсетушілер іс-әрекетінде қандай да бір қылмыстық құқық бұзушылық белгісі болса Қылмыстық кодекстің

109-бабы (ұрып-sofy), 110-бабы (қинау), 131 (қорлау)-баптары бойынша қылмыстық жауапкершілікке тарту көзделген.

ӘКБТК-нің 73-бабы отбасы-тұрмыстық қатынастар аясындағы құқыққа қарсы әрекеттер, яғни, құқық бұзушымен отбасы-тұрмыстық қатынастардағы адамдарға сыйламаушылық көрсетіліп, била-птыт сөйлеу, көрлап тиісу, кемсітү, үй тұрмысындағы заттарды бүлдіру және олардың тыныштығын бұзатын әрекеттерде қылмыстық жазаланатын іс-әрекет белгілері болмаса ескерту жасауға не бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға әкеліп соғады. Ал, егер мұндай әрекеттер әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалса оның соңы он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға әкеліп соғады.

Отбасы-тұрмыстық қатынастар деп ерлі-зайыптылар, бұрынғы ерлі-зайыптылар, бірге тұратын немесе бірге тұрған адамдар, жақын туыстар, ортақ баласы бар адамдар арасындағы қатынас түсініледі. Сондай-ақ, денсаулықтың қысқа мерзімге бұзылуына немесе жалпы еңбек қабілетін тұрақты түрде болмашы жоғалтуға әкел соққан, денсаулыққа қасақана жеңіл зиян көлтірілсе, тән ауруына ұшыратқан, бірақ денсаулыққа жеңіл зиян көлтіруге әкел соқпаған ұрып-sofy немесе өзге де күш қолдану әрекеті жасалса оларға қолданылатын

әкімшілік жазаның да салмағы ауырлай түсері анық.

«Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» заңын

4-бабына сәйкес, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың төрт түрі көрсетілген. Атап айтсақ, тұрмыстық зорлық-зомбылық күш көрсету, психологиялық, сексуалдық және экономикалық зорлық-зомбылық түрінде болуы мүмкін. Осы орайда, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың соңы көп жағдайда сыйламаушылық көрсету, билапты сөйлеу, көрлап тиісу, кемсітү, үй тұрмысындағы заттарды бүлдірумен тоқтамай, өмірлік өкінішке де әкеліп жататыны ашы шындық. Мемлекет басшысы өз сезінде «Отбасылық зорлық-зомбылықтың қылмыс санатына жатқызу мәселеңі қоғамда қөтөн бері талқыланып жүр. Құқық қорғау органдары үл ұсыныстың дұрыс екенине күмәнмен қарайды. Себебі, мұндай тұрмыстық жағдайды анықтау онай емес, яғни, осындағы оқиғаларды тергег-тексеру қынға соғады. Бул сөздін де жаңы бар. Бірақ қалай десек те, отбасылық зорлық-зомбылыққа қояуға болмайды», – деген еді. Сондықтан, тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселеңі бүкіл қоғамды толғандырып отырған салмақты маселе.

Қорыта айтсақ, «ұят болады» деп үнсіздік шекелімей, зорлық-зомбылықтың алдын алу бәріміздің борышымыз.

**Гүлмира СҮЙЕУОВА,
Ақтау қаласы әкімшілік құқық
бұзушылықтар жөніндегі
мамандандырылған сотының
судьясы**

ШАРА

СҰРАНЫС ҚАЙ ТІЛДЕ ТҮССЕ, ЖАУАП СОЛ ТІЛДЕ БЕРІЛУІ КЕРЕК

Байзақ, аудандық сотының төрағасы Д.Төленбековтың жетекшілігімен мемлекеттік тілді жандандыру, тілдің тұғыры мен мәртебесін көтеру, қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылық бойынша істерде қазақ тілінің кеңінен қолданылуына атсалысы мақсатында дөңгелек үстел өткізілді.

Сот төрағасы іс-шараның өзектілігі мен маңызды екенин айтЫп, 2023 жылдың сот өндірісіндегі құжат айналымында мемлекеттік тілдің қолданылу статистикасына тоқталып етті. Сондай-ақ, төраға ел Конституциясының 7-бабына сай, Қазақстанның мемлекеттік тілі – қазақ тілі екенине тоқталып, қылмыстық, әкімшілік құқық бұзушылық істерді қарастыру барысында мемлекеттік тілге байланысты проблемаларды атап етті. Мәселең, сот іс бойынша тұлғаға қатысты сараптама тағайындалып, құжат сараптама мемлекеттік тілде

жолданғанымен, сараптамадан келген қорытынды жауабы орыс тілінде түсетініне назар аударды. Бұл дұрыс емес.

Іс-шараға қатысушылар Д.Төленбеков атаған кемшиліктерге қатысты ойларын ортаға салып, жұмыс барысында кездесетін басқа да мәселелерді талқылап, оның қорытындылары бойынша мемлекеттік тілді белсенді дамытуға бағытталған ұсынымдарды қабылдады.

**Байзақ аудандық сотының
баспасөз қызметі**
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ

ӘРТҮРЛІ

4. Жолаушылар мен бағажды автомобильмен республика ішілік тұрақты тасымалдау маршруттарына қызмет көрсету құқығына арналған конкурс еткізу туралы ХАБАРЛАНДЫРЫУРЫ

1. Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары басқармасы 2023 жылғы 25 мамыр күні сағат 11:00-де Петропавл қаласы, Интернационал көшесі, 61 үй, №304 кабинет мекенжайы бойынша жолаушылар мен бағажды автомобильмен республика ішілік тұрақты тасымалдау маршруттарына қызмет көрсету құқығына арналған конкурс (бұдан ері – Конкурс) еткізу туралы хабарлайды.

Конкурсқа қойылған лоттар туралы толық ақпаратты мына мекенжайына: Петропавл қаласы, Интернационал көшесі, 61 үй, №308 кабинет немесе тел. 87152331117, 33-86-95 арқызы, сондай-ақ, Басқарманың ресми сайтынан да dptiad.sko.gov.kz алуға болады.

2. Конкурсқа менишік нысандына қарамастан, менишік құқығында немесе өзге де заңданған негіздерде автокөлік құралдарын иеленүші кез келген жеке және занды тұлғалар қатысада алады.

3. Конкурсқа қатысуга тілек білдірушілер Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары басқармасына конкуренция құжаттардың жынытынын алуға жақбаша етінімді Петропавл қаласы, Интернационал көшесі, 61 үй, №308 кабинет мекенжайы бойынша ұсынуы тиіс.

4. Конкурстың құжаттарды алуға етінімдерді қабылдаудың және конкурстың құжаттарын етінімдерді қабылдаудың соңғы мерзімі: 2023 жылдың 10 мамыр сағат 10:00-ге дейін.

5. 2023 жылғы 25 сәуір күні сағат 11:00-де №304 кабинетте конкурстың комиссиясынан қарастырылған жағдайда жолаушылар мен бағажды тасымалдау қаридасына» енгізілген өзгерістер мен тоқытуыларды ескертеудің өткізеде.

6. Анықтама алу үшін телефондар: 33-11-17, 33-86-95, электрондық мекенжай: uptiad@sqo.gov.kz

10. «Авто Ломбард «Алматы-Кредит» ЖШС, БСН 150240012971, клиенттері мен контрагенттеріне кеңессін жаңа мекенжайға: Алматы қаласы, «Самал-1» ықшамауданы, 24 үй, 85 тұрғын емес үй-жайға көшірген туралы қабылдауды.

12. Туберкулез ауруынан сақтану
Туберкулез ауруының ең жиі кездеңестін түрі – өкпе туберкулезі. Көп жағдайда сырқат белгісі науқас адамға білінбей басталады да, тек қана манту реакциясын қойғанда, қақырықта «Кох таяқшасы» тексергенде немесе флюорографиялық байқаудан өткенде табылады.

Туберкулез ауруынан белгілері:

Әлсіздік, тез шаршау, асқа тәбеті болмау, жудеу, үш аптадан аса жетеп журу, түнде немесе үйқыдан оянған кезде терлеу, дene қызылуынан 37 градустан жогары көтерілу.

Бактерия болетін туберкулезben ауыратын науқасқа диагноз қойылған сәттен бастап, науқастың орналасқан орны және мәнайдыға аумақ туберкулез ошағы болып табылады.

Туберкулез ошағында қорытынды залалсыздандыруды КР ДСМ СӘБК «ҰСО» ШЖҚ РМК «Түркістан облысы бойынша дезинфекция орталығы» филиалының мамандары жүзеге асырады.

Ошақта науқас жанасқан барлық заттар: үй-жайы, кім-кешек, ыдыс-аяқ, жеке гигиеналық заттары, түкіршітер, күтім заттары, үйді тазалау заттары, санитарлық-техникалық жабдық, ойыншылар, таңақ қалдықтары, кітаптар, т.б. заттар дезинфекцияланады.

Ауруудың алдын алу шаралары: салуатты өмір салынғанда, дұрыс таңақтану, тазалық және жеке бас гигиенасын сақтау.

**Б.Т. ПОЛАТОВА,
ҚР ДСМ СӘБК «ҰСО» ШЖҚ РМК
«Түркістан облысы бойынша дезинфекция орталығы»
филиалының эпидемиолог көмекшісі**

2. «Шымкент қаласы ардагерлерінің бірлестігі» қоғамдық бірлестігі (БСН 230140020603) өзінің еркіті түрде таратылатыны туралы хабарларды талап-шагымдарды осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: КР, Шымкент қ., әл-Фараға ауданы, Желтоқсан көшесі, 119-үй.

3. «World of Service» ЖШС, БСН 140740012234, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шагымдарды осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, Байзаков көшесі, 263 (Қызмет көрсету орталығы), тел.: +77017554765.

8. «Текелі қаласының тұрғын-үй пайдалану кешені» ЖШС, БСН 110540020827, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шагымдарды осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Күншығыс, 132, тел.: 4-65-61.

9. «Жаркентский Бетон» жауапкершілік шектеулі серіктестігі, БСН 141240011385, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шагымдарды осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: 041300, Қазақстан Республикасы, Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Жаркент қаласы, Головацкий көшесі, 297 үй.

М

